

A délvidéki egyetemi hallgatók sorsa

Most, hogy a Délvidék visszakerült Magyarországhoz, sok délvidéki magyar hallgatót kapott az egyetemünk. Ugy gondoljuk, hogy mindenkinek érdekel, milyen sorsa volt a délvidéki hallgatóknak a megszállás alatt. Megkérdeztünk egy volt zágrábi és egy belgrádi hallgatót, hogy ők hogyan látták a jugoszláviai magyar kisebbség helyzetét.

Magyar egyetemi hallgatók a volt Jugoszláviában.

A sűrű cím drámai feszültségtől terhes emlékeket idéz azok számára, akik részesei voltak a jugoszláviai magyar sorsnak.

A délvidéki magyar egyetemi hallgatók a legridegebb valóság mészakörmeit járták, s úgyszólván valamennyiüknek az élettörténetet kellene megírni, hogy sorsukról tiszta képet nyerhessünk.

Ezuttal életüknek csak madártávlatból való hézagos képét óhajtom felvázolni; csak néhány, de annál jellemzőbb adat közlésére szorítkozom.

I.

Amíg a délvidéki magyar ifjú a délszláv egyetemekre juthatott, hosszú, göröngyös út kellett megjárnia. Magyarsága terhes, kiközösített sors hozdósát és vállalását jelentette számára, és ennek súlya már az elemi iskolában vállaira nehezedett. Az államtalom minden eszközt felhasználta arra, hogy idegen lelkiséggel töltse meg a magyar ifjúságot. E cél előmozdítása érdekében kisajátított minden egyházi iskolát, magyar tanerők nagyrészét Délszerbiába helyeztette, s a legmagyarabb falukba is magyarul nem értő tanítókat helyezett. Mindez természetesen a nép műveltségsvonalának a csökkenését vonta maga után. Számosan csak ciril betűkkel tudtak magyar levelet írni. A névelemzés magyaranyanyelvű tanulók ezreit akadályozta meg, hogy magyar művelődésben is részesedhessenek.

Hasonló volt a helyzet a középiskolákban is. A magyar középiskolákat sorban bezárták. Végül csak a szabadkai reálgimnáziumban hagytak meg egy magyar tagozatot. Az oda való beíratkozás alkalmával is szigorú feltételekkel vizsgákkal selejtezték ki mindazokat, akiknek addig nem volt alkalmuk az államnyelv hiánytalan elsajátítására. A magyarságot kizsákmányoló idegen hatalom odajuttatta a magyar tömegeket hogy még azt az egy tagozatot is alig láthatta el tanulókkal. A határmenti magyar Szabadka középiskolái is kedvezményeket élvező, idegen és idegenből származó tanulókkal teltek meg. A szabadkai reálgimnázium magyar tagozatán évenként csak mintegy tíz-húsz tanuló érettségizett. Az egész szerbektől megszállt magyar terület többi gimnáziumában (szerb gimnáziumokban!) talán harminc-negyen magyar tanuló tett érettségit. Tehát a több mint fél millió délvidéki magyarságnak mindössze ötven-hatvan magyar középiskolai nevelést nyert fia léphetett az egyetemekre.

II.

A magyarság a létét fenyegető veszélyekkel szemben, természetesen nem maradt tétlenül. Azonban legjogosabb és legszerényebb igényei sem találtak megértésre sohasem.

A magyarság egységes megszerveződését egész a legutóbbi időkig megakadályozta az államhatalom. Csak az elmúlt év novemberében alakulhatott meg Ujvidék székhellyel az egész dél-

vidéki magyarságot felölelő Magyar Közművelődési Szövetség. Megalakulásáig az egyes magyar etnikai és kulturális központokban (Szabadka, Ujvidék, Beeskerek, Zombor, stb.) alakult közművelődési egyesületek árasztották maguk körül magyar kultúrát és fejtették ki nagyfokú szociális tevékenységüket. Ezek és a többi hasonló egyesületek számos magyar középiskolást segítettek. Egyes vezető magyar közéleti férfiak bejárták a magyar falukat és összegyűjtötték a tehetséges magyar parasztiúkat, hogy a magyarság támogatása révén a szabadkai magyar tagozatra íratkozhassanak. Szabadkán két internátus is működött, melyekben a fizetendő díj magasságát kizárólag a felvett növendék tehetősége döntötte el. Sokak számára ingyenes megélhetést biztosítottak. Így igyekezett a délvidéki magyarság, keserves izzadság-cseppei árán, művelt vezetőréteget termelni ki magának.

III.

Több mint tíz esztendőnek kellett eltelténie, amíg a délvidéki magyar ifjak gyülekezni kezdték a délszláv egyetemeken és a szervezkedés munkájához ott is hozzáláthattak. A mozgalom Zágrábban indult meg. Kezdetben egy terebélyes tölgyfa volt a magyar ifjak találkozóhelye. A legendás „Nagy Fa“ elhagyatottságuknak és szegénységüknek a szimbóluma lett; innen indult el az a mozgalom, amely később két virágzó egyesületet teremtett a semmiből: a *Zágrábi Magyar Egyetemi Hallgatóság Irodalmi és Önszegélyező Egyesülete* és a belgrádi magyar egyetemi hallgatók *„Bolyai Farkas“* művelődési egyesületét. Mindkét egyesület magyar nemzeti művelődési és egymást segítő küldetését töltött be. Pótolta az egyetemi hallgatók egy részének nemzeti szempontból hiányos műveltségét, a rászorulóknak lakássegélyt, sőt tanulmányi segélyt is biztosított, évről-évre nagyvonalú kulturális programot valósított meg, stb. Számos tehetséges egyetemi hallgatónak ezek az egyesületek biztosították a megélhetését és az előhaladását a délszláv egyetemeken és mindnyájuk számára az otthont a meleg testvéri közösséget jelentették.

IV.

Most, a felszabadulás boldog idejében, mi délvidéki magyar egyetemi hallgatók önérettel és boldog öntudattal gondolunk vissza a délszláv elnyomás éveire: arra, hogy a valóság mészakörmeit mindig sikerült megmászunk. Ez az ifjúság a realitások ifjúsága. Mégis mindig őriztünk egy hitet: azt, hogy vissza fogunk kerülni a nagy Magyarországhoz. Ime: ez a hitünk is valóságnak bizonyult. Jóllehet a megváltozott körülmény új neizséget fognak jelenteni számunkra. Számolunk ezzel is és boldogan vállaljuk azokat azon a földön és azért a földért, amelyen „élünk, halnunk kell.“

LENKEI BÉLA

volt belgrádi egyetemi hallgató.

A kisebbségi magyar diák helyzete.

A délvidéki magyar társadalomnak legfájdóbb pontja huszonkét éven keresztül a magyar diák kétségbeejtő helyzete volt. A magyarságra az iskoláztatás terén mérték a legsúlyosabb csapást.

Magyar anyák sirtak, amikor katonai fiaik Montenegróból ciril betűkkel magyar nyelven írt leveleit olvasták. Szomorú, de igaz, hogy a fajusi magyarság nagy része csak a cirilbetűvetést ismeri. Az elemi iskolában

ugyanis először a cirilbetűvetésre tanították a gyermekeket; latin írást soha sohse tanultak meg. A szegény dolgozó magyar munkás és földműves nem sokat foglalkozhatott azzal, hogy a fia tud-e magyarul írni vagy sem, mert a mindennapi kenyeréért folytatott küzdelem kötötte le. Így történhetett meg, hogy mivel magyar elemi iskola csak itt-ott akadt, főleg a városokban, a legtöbb kisebbségi magyar gyerek csak a cirilbetűt ismerte meg. A középosztály sem küzdhetett eredményesen jogaiért ezen a téren, mert mindig újabb és újabb törvények állták útját a magyar gyerekeknek a még meglévő magyar iskolák felé. A községi és felekezeti iskolákat államosították. Csak magyar nevű szülők gyerekei járhattak a magyar tagozatra, így tehát a német és szláv nevének nem. Sőt az állami alkalmazásban levő kevés számú magyarok gyerekei sem járhattak magyar iskolába, mert ez maga után vonta állásuk elvesztését. Már az ovodától kezdve szerb volt a tanítási nyelv még a magyar elemi iskolákban is. Szintiszta magyar községben is szerb tanító volt. Magyar tanító csak itt-ott akadt és egyre fogyott a számuk. Utánpótlás, a tanítóképzés hiányában nem volt. Végre hosszú harc után 1936-ban megnyílt a magyar tanítóképző Belgrábban, messze a magyaroktól. Csak újabb gátat, újabb anyagi áldozatot állítottak azok elé, akik tanulni akartak. Az első évzetettek 1940-ben kerültek ki, állást azonban csak nagyon kis részük kapott. Magyar polgári, kereskedelmi, felsőipari vagy mezőgazdasági iskola nem volt. Az egyetlen magyar gimnázium Szabadkán volt és egy négy alsó osztályos gimnázium Zentán. Tehát a több, mint félmillió magyarságnak **másfél középiskolája volt!** És hogy ez mennyire volt magyar, azt bizonyítja az, hogy az utóbbi években már csak két magyar tanár működött Szabadkán, mert véletlenül macedóniába helyezték a fiatal magyar tanárokat. Tehát a magyar tagozaton a legtöbb tantárgyat szerbül adták elő.

A gimnáziumba való beíratkozást felvételi vizsga nehezítette meg, amely szerb nyelvből állott. Ha ezen az első számú röstán át is jutott a magyar diák, akkor ott volt a második számú. az úgynevezett **kisérettségi** a negyedik osztály után. Így fogyott a magyar diákok száma a magyar és a szerb tagozaton is. És végül jött a legnagyobb rosta, az érettségi. A magyar fiúktól megkövetelték nemcsak a szerb nyelv tökéletes tudását, hanem a kifogástalan kiejtését is. Azonfelül a rengeteg szerb »hósi« eposz, monda és népdal tudása elengedhetetlen volt. Mivel napirenden volt a tanárok áthelyezése, ezek lelkiismeretfurdalás nélkül bukkantak, sőt felülről jövő rendelet szerint cselekedtek, mert a jelszó az volt: Minél kevesebb magyar diák érettségizzen! Százakra tehető azok száma, akik a hatodik, hetedik és nyolcadik osztályban kénytelenek voltak abbahagyni a tanulást, csak azért, mert magyarok.

A másik oldalon pedig százakra, sőt ezrekre tehető azoknak a dobroljác-ivadékoknak a száma, akik minden segélyben részesültek és akiknek minden bizonyítványuk előre biztosított volt. Ezek után nem esoda, ha évente átlag csak tíz magyar érettségizett a szabadkai magyar gimnáziumban és kb. ötven szerb megszállt terület szerb gimnáziumaiban. Tehát a több, mint félmillió magyarra csak hatvan érettségiző esett évente.

Mindezek után csakis a szabad pályák között választhatott az érettségizett magyar diák. Orvosi, állatorvosi, jogi, esetleg papi pályára mehetett. Természetesen csak a vagyonosok tanulhattak tovább, a szegény diákok többnyire másutt helyezkedtek el.

Igy volt ez a kisebbségi életünk kezdetén. Később azonban megindult egy mozgalom, a zágrábban tanuló magyar diákság között: lehetővé tenni a szegénysorsú magyar diákoknak is a továbbtanulást. Egyesület alakult, amely 1932-ben végre hivatalos engedélyt is kapott és amely a felszabadulásig a magyar egyetemi ifjúság írá-

nyítója maradt testvéregyesületével, a Belgrábban később megalakult »Bolyai Farkas«-sal együtt. Az otthoniak látták az ifjúság törekvésének helyességét és az egyesület pártolótagjainak száma egyre nőtt, úgyhogy 1940-ben elérte az ezret. A tagsági díjakból, a nyáron folytatott gyűjtésből és az egyesületi menza nyereségéből kaptak segélyt a szegényebbek. Ebben a dolgban is, mint annyi másban, csakis önmagára volt utalva a kisebbségi magyarság és nem számíthatott semmiféle segélyre, ösztöndíjra, engedményre azoktól, akik nap-nap után megfizették vele minden darab kenyeret, amely tulajdonképpen sajátjuk volt.

A magyar egyetemisták azonban állták a harcot erkölcsi és anyagi téren is. Nyáron megszervezték a falukutatást és felkeresték a magyar pap és tanítónélküli, teljesen magára hagyott szlavóniai magyar falukat. Magyar könyveket vittek nekik, előadásokat tartottak, magyar népdalra tanították őket, hogy elejét vegyék az elszlávosodásuknak.

Mindkét egyesületben a legeredményesebb magyar önképző munka folyt. A szerb gimnáziumot végzett elsőévesek magyar irodalmat, történelmet tanultak az idősebbek irányítása mellett. Előadásokat rendeztek és nemcsak Zágrábban is, Belgrábban is segítségbe gyűjtötték az odaszakadt magyarságot, akiknek száma egyre nőtt. A felszabadulás pillanatában kb. 5-6000 magyar élt Zágrábban és 30-40000 Belgrábban; nagyjából munkás és iparos.

Igy tehát fokozott munkában érte a felszabadulás a délvidéki magyar egyetemi ifjúságot, amelynek közös célja: minél több magyar erőt meente ni meg és adni át a megnagyobbodott hazának, valóra vált.

Egy volt zágrábi magyar egyetemi hallgató.

Hitetlen Tamások,

akik még mindig bárfiúnak gondolnak bennünket, olvassák el jól a Szegedi Hidat és ha van bennük egy csöpp becsületérzés, vallják meg, hogy templomban és magyar otthonokban, iskolákban, katonai gyakorlótereken, stílusosabb, **helyénvalóbb** a *Szegedi Hid*, mint valami bárban! Csak a SzEI „bárjában“ azaz falatozójában stílusos, mert az éppúgy élettermő, egészséges, napsugaras hely, mint valami igazi magyar otthon.

Colledge, vagy Studentenheim, vagy diákkotthon?

Volt, aki a SzEI Otthonát az angol colledge-ok termeihez hasonlította. Attól eltekintve, hogy az angoloknak azok a colledge-ai, nem a rossz, hanem a helyes intézmények közé tartoznak, fölvetjük a kérdést: miért éppen az angol colledge-okhoz kellett hasonlítani, miért nem például a német Studentenheimekhez? Akár a heidelbergire, akár a würzburgira, vagy hamburgira, vagy bécsire gondolunk, azt látjuk, hogy nagy a hasonlóság a miénkhez. (Csakhogy sokkal gazdagabb, hogy az ifjúságot jól szolgálhassa.) Vagy miért nem lehetett az olaszországi egyetemi hallgatók hasonló otthonaival összevetni?

Vagy miért kellett egyáltalán összehasonlítani? Vajjon azért, mert az angol colledge-ok könyvtáraiban magos könyvespolcok vannak, angoloknak kell tartanunk azokat a magyar könyvtáraikat is, ahol szintén magasak a polcok? Ha a szék és az asztal magasságából ilyen következtetésre lehet jutni, miért ne folytassuk ezt a láncot? Vagy talán ne feszegessük tovább és mondjuk ki szépen:

A SzEI otthona semmi egyéb, mint magyar diákkotthon.